

Roxana Apostolache

COMPETENȚA PEDAGOGICĂ DIGITALĂ

Cuvânt înainte de Constantin Cucoș

POLIROM
2022

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i> (Constantin Cucuș)	7
Introducere	11

Partea I

DINAMICA RELAȚIEI DINTRE COMPETENȚA PEDAGOGICĂ ȘI COMPETENȚA PEDAGOGICĂ DIGITALĂ

Capitolul 1. Ce este competența ?	19
Capitolul 2. Caracteristici ale competenței pedagogice	25
Capitolul 3. Competența pedagogică digitală. Statut, ipostaze, implicații	38
Capitolul 4. Modele sintetice ale competenței pedagogice digitale	58

Partea a II-a

SPECIFICITĂȚI ALE ACTIVITĂȚII DIDACTICE ȘI ALE COMUNICĂRII ÎN COMUNITĂȚILE VIRTUALE DE ÎNVĂȚARE

Capitolul 5. Principii și etape în construirea unui program instructiv-educativ digital	73
Capitolul 6. Modele de instruire în context digital	84
Capitolul 7. Competențe de proiectare și organizare a activității didactice în mediul online	94
Capitolul 8. Tipuri de comunități și modele de învățare virtuală	113

Capitolul 9. Competențe de comunicare și consiliere pedagogică în comunitățile virtuale.	122
Capitolul 10. Ameliorarea efectelor educației online asupra dezvoltării socio-emoționale	129

Partea a III-a

**ASPECTE PRACTICE PRIVIND EVALUAREA ÎN CONTEXT DIGITAL
ȘI PROBLEMATICA FORMĂRII COMPETENȚEI DIGITALE**

Capitolul 11. Reconfigurarea practicilor evaluative în era digitală	137
Capitolul 12. Metode și strategii de evaluare în mediul virtual	144
Capitolul 13. Competența de evaluare a rezultatelor formării în context digital . . .	153
Capitolul 14. Argumente pentru dezvoltarea competenței pedagogice digitale în era tehnologică	159
Capitolul 15. Programe de formare a competenței pedagogice digitale	167
În loc de concluzii	187
<i>Bibliografie</i>	193

Imperativele predării-învățării online influențează din ce în ce mai mult activitatea didactică desfășurată față în față, dar, în același timp, trimit spre noi modele/designuri instructionale. Așadar, opțiunea pentru o metodă didactică și proiectarea activității instructive depind foarte mult de contextul în care se realizează predarea. Cu toate acestea, un criteriu prioritar în selecție ar trebui să fie adecvarea metodei respective (sau a modelului de proiectare) la obiectivul principal al intervenției pedagogice online: construirea unei game de cunoștințe și priceperi de care cursanții vor avea nevoie în era digitală.

Alți factori importanți în alegerea modelului de instruire vor fi condiționările impuse de disciplina predată, caracteristicile individuale ale cursanților, resursele materiale și tehnice disponibile, dar și propriile opinii și convingeri despre ceea ce constituie predarea eficientă. Atunci când vine vorba despre implicarea cadrelor didactice în proiectarea secvențelor instructiv-educative pe care le vor susține, dar și în dezvoltarea unei strategii didactice adecvate, este necesară parcurgerea unor etape (Bates, 2019):

- selectarea și determinarea fragmentelor utile din conținut ;
- întocmirea unor abordări particulare pentru anumite secvențe informaționale ;
- oferirea de îndrumare a cursanților în realizarea analizelor, interpretărilor și aplicării conținutului ;
- integrarea și alcătuirea de conexiuni logice între diferitele unități de conținut.

În același timp, proiectarea, conceperea și susținerea unui curs digital sunt facilitate de o serie de noi instrumente pedagogice a căror concepere a fost determinată de folosirea calculatorului în timpul activităților de formare psihopedagogică.

Portofoliul electronic al profesorului este unul dintre acestea. Prin implementarea portofoliului electronic, profesorul beneficiază de elemente interactive, dinamice, active, dar și de o perspectivă de

ansamblu, auto-reflexivă cu privire la acțiunile întreprinse pentru eficientizarea demersului paideutic. Punerea în corelație a resurselor și instrumentelor digitale îi conduce pe profesori la explorarea holistică a oportunităților acțiunii instructive-educative, prezentând elementele mediului înconjurător într-o manieră atractivă, extrăgându-i din zona de confort care uneori poate fi limitativă și rigidă. Portofoliile electronice educaționale pot fi grupate în două mari categorii (Ceobanu, 2016):

- *portofolii orientate către proces* (sunt acele portofolii care sunt elaborate în timp și care demonstrează evoluția cu privire la o anumită tematică sau problemă educațională; de exemplu, managementul grupului de cursanți);
- *portofolii orientate către conținut* (sunt acele portofolii care vizează conceperea unei colecții de obiecte educaționale în scopul susținerii procesului de predare online).

În continuare, autorul citat menționează parcurgerea a patru mari etape în întocmirea unui astfel de portofoliu electronic, necesar în susținerea unui curs online (Shaw și Slick, *cf.* Ceobanu, 2016, pp. 120-121):

- *decizia* privind întocmirea portofoliului electronic care să însoțească un curs online:
 - determinarea scopului întocmirii portofoliului;
 - identificarea nevoilor care vor fi acoperite prin intermediul acestuia;
 - identificarea disponibilității resurselor;
 - reflecția asupra propriei cunoașteri;
 - definirea deprinderilor legate de tehnologie (ale tutorelui și ale cursanților);
- *designul* portofoliului:
 - selectarea celui mai potrivit software: în esență, un portofoliu electronic poate fi un site sau un blog sau o altă aplicație care să permită realizarea colecției de materiale; în întocmirea

- portofoliului electronic pot fi utilizate o multitudine de softuri : Evernote, WordPress, Flash, Weebly, Prezi, Blog.com etc. ;
- alegerea locului de stocare și a mijloacelor de prezentare : astăzi, stocarea în cloud permite accesarea portofoliului de aproape oriunde ;
 - aducerea obiectelor educaționale ce compun portofoliul la standardele impuse de predare ;
 - *realizarea și dezvoltarea* portofoliului :
 - colectarea documentelor și materialelor ce pot fi utilizate în construirea obiectelor educaționale ;
 - selectarea obiectelor reprezentative ;
 - crearea obiectelor considerate a fi necesare ;
 - renunțarea la obiectele care sunt redundante sau nu sunt reprezentative ;
 - optimizarea obiectelor în conformitate cu standardele propuse și asigurarea transferurilor între obiecte ;
 - încorporarea tuturor obiectelor educaționale într-un portofoliu creativ, care este unic pentru realizatorul său ;
 - *evaluarea* portofoliului :
 - reflectarea asupra procesului de predare-învățare ; integrarea portofoliului în aceste activități ;
 - aprecierea întregului conținut al portofoliului, a designului și a formatului multimedia ; găsirea soluțiilor pentru îmbogățirea continuă a acestuia.

Portofoliile electronice diferă de cele clasice, tradiționale în ceea ce privește forma și conținutul, dar și procesul de realizare, oportunitățile aduse formatorului și educaților. Dat fiind faptul că tehnologia se află într-o dezvoltare rapidă și progresivă, învățământul poate beneficia de o utilizare pe scară largă a portofoliului electronic, lucru ce se va reflecta în creșterea calității activității didactice. Așadar, prin utilizarea portofoliului electronic în activitatea de predare, se dezvoltă atât procesul de predare specific profesorului, cât și cel de învățare, performanțele pozitive fiind înregistrate de toți actorii procesului educațional.

În activitatea de proiectare sau actualizare a unui curs online/hibrid, profesorul trebuie să țină cont de următoarele principii (Cucoș, 2020, pp. 267-268) :

Principiul 1 : *Favorizarea interacțiunilor educat-profesor*

- Este important ca profesorii să le ofere educaților direcții clare pentru optimizarea interacțiunilor.
 - Informați-vă participanții despre propria disponibilitate și despre cea mai bună modalitate de a comunica. De exemplu, pot folosi e-mailul, videoconferința sau forumul de discuții publice ? Dacă da, pentru ce tip de întrebări sau cereri ?
 - Asigurați-vă că setați standarde clare cu privire la timpul estimat pentru a răspunde la mesajele educaților.

Principiul 2 : *Sprijinirea colaborării dintre educați*

- Un curs/o disciplină de învățământ bine proiectat(ă) oferă un nivel de colaborare relevant și util pentru învățare.
 - Activitățile și munca în grup încurajează interacțiuni semnificative.

Principiul 3 : *Promovarea învățării dinamice*

- Utilizarea strategiilor de învățare dinamică poate ajuta la realizarea acestui lucru.

Principiul 4 : *Oferirea de feedback rapid*

- Atât educatul, cât și profesorul învață prin retroacțiune/feedback. De exemplu, participantul realizează că a înțeles, ce a înțeles, ce urmează să îmbunătățească, în timp ce profesorul este informat despre eficacitatea învățaturii acestuia.
 - Feedbackul oferit poate fi simplu, precum recunoașterea faptului că studentul a finalizat o etapă a unei lucrări, sau mai detaliat – de exemplu, atunci când profesorul corectează o lucrare în sesiune și oferă feedback specific asupra performanței educaților pe parcursul întregii activități. În general, feedbackul eficient este constructiv, precis și în timp util.

Principiul 5: *Maximizarea timpului destinat activităților de învățare*

- Pentru a-i menține pe educați concentrați asupra sarcinilor de învățare prezentate și pentru ca ei să-și planifice munca, se sugerează ca aceștia să fie informați cu privire la calendarul și durata anticipată ale fiecăreia dintre sarcini. De exemplu, „citiți articolul X folosind întrebările de ghidare (45 de minute)”.

Principiul 6: *Comunicarea exigențelor așteptate*

- Este important să le clarificați educaților că formula hibridă (online și față în față) nu le acordă timp liber în perioadele în care învățarea are loc online.
 - Asigurați-vă că comunicați și sunteți înțeleși în legătură cu ceea ce se așteaptă de la un curs și oferiți activități online provocatoare, cu ghidaje și exemple clare din care educații pot învăța.

Principiul 7: *Respectarea diversității talentelor și modalităților de învățare*

- Un mediu online le oferă educaților oportunități de a învăța în ritmul propriu și în funcție de preferințele lor. Pentru a face acest lucru, se sugerează transmiterea informațiilor în mai multe formate (de exemplu: scris, audio, video sau imagine) și lăsarea educaților să aleagă (de exemplu, subiectul lucrării sau formatul predării lucrării). Aceste alegeri îi permit în continuare profesorului să propună opțiuni, orientări și cerințe pentru a ghida și a maximiza învățarea.

Considerăm util în acest moment al analizei noastre să conturăm un cadru descriptiv al competențelor necesare profesorului pentru realizarea și susținerea activităților instructiv-educative online, de aceea redăm mai jos o sinteză a acestora :

1. *proiectarea și organizarea cursului online :*

- sesizarea completă a modului de funcționare a platformei de management al învățării și a felului în care susținerea activității formative se poate desfășura în interiorul acesteia. De asemenea, formatorul distinge între maniera tradițională de

predare și cea online, deoarece se pot observa oportunitățile care vin dinspre cea din urmă, respectiv limitările ei ;

- cunoștințe teoretice și abilități practice de ordin logistic, legate de problemele referitoare la drepturile de autor ; atunci când situația o cere, este edificator ca formatorul să solicite intervenția inginerului de sistem sau a coordonatorului departamentului tehnic în aspectele tehnologice specifice ; deprinderi de distribuire a materialelor didactice (sau a temelor, a sarcinilor de învățare) între site-uri diferite sau între sisteme de management al învățării diferite ;
- aplicarea modalităților de structurare a conținutului de predat în funcție de platforma de management al învățării cu care lucrează grupul, iar apoi stabilirea unei modalități interactive de prezentare a informațiilor (este util ca, în cazul demersurilor expositive, să se apeleze la organizări sincrone) ; integrarea principiilor incluse în teoriile moderne ale învățării în acțiunea instructiv-educativă ;

2. *abilități de elaborare a unui discurs didactic în manieră verbală, paraverbală și nonverbală :*

- abilitatea de concepere a unor prezentări susținute de argumente corect articulate logic, pe explicații coerente, toate acestea într-o împletire firească cu elemente de comunicare nonverbală, cu un comportament entuziast cu privire la subiect și motivațional pentru educați ;
- capacitatea de promovare a cursurilor prin dezvăluirea relevanței acestora în devenirea și profesionalizarea educaților ;
- în timpul expunerii informațiilor din curs este util să li se ofere participanților un ghid de îndrumare sau un document orientativ cu structura prezentării pentru a fi mai ușor de urmărit de către formabili ;
- conștientizarea impactului pe care îl pot avea înfățișarea, tonul vocii și gesturile asupra transmiterii informațiilor către educați și, implicit, gestionarea acestor aspecte ale comunicării non-verbale și paraverbale ;